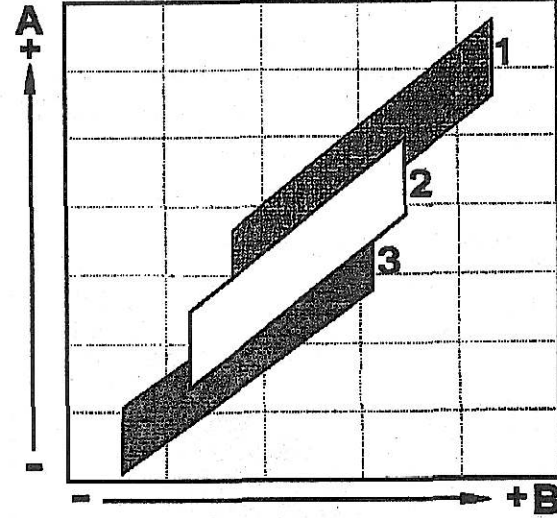

Körfez Krizinin Türk Ekonomisi Üzerindeki Etkileri

İlker PARASIZ

Prof.Dr.

Uludağ Üni. İktisadi ve İdari Bilimler Fak. BURSA

Şekil 10. İplik spektrumunda, penye rotor iplikleri ve diğerlerinin pozisyonu, A: İplik kalitesi, B: Hammadde kalitesi, 1: Penye ring ipliği, 2: Penye rotor ipliği (Ricofil), 3: Karde ring ve rotor ipliği

-Azalan iplik hataları (daha az çepel, daha iyi eğirme şartları, daha az ek yeri) nedeniyle daha az müşteri şikayeti de talepler. Keza, olgun olmayan kısa elyafların tarama sırasında giderilmiş olması nedeniyle boyama ve terbiye işlemine daha fazla uygunluk.

-Takibeden proseslerde daha yüksek verim

-Daha yüksek mamul kalitesi nedeniyle pazar avantajları

Büyük miktarlarda yüksek kaliteli "Ricofil" penye rotor ipliklerinin başarılı şekilde üretilmekte ve kullanılmakta olduğu bir gerçektir. Bu, sistemin geçerliliği, iplik kalitesi, takibeden prosesler ve nihai ürünün iyileşmesiyle doğrulanmaktadır.

KAYNAKÇA

- CHYLEWSKA, B.; CYNIAK, D.; JACKOWSKI, T.; Optimierung der Herstellung Feiner Rotorgarne durch Kammen MTB 70, 1989, 10, 742
- FREY, M.; Steigerung von Qualität und Produktivität durch den Einsatz einer modernen Baumwollkammeri, MTB 68, 1987, 3, 157
- LANDWEHRKAMP, H.; BALL, A.; Rotorgarne aus gekammter Baumwolle, MTB, 70, 1989, 9, 633
- MANDL, G.; Anforderungen beim Spinnen feiner Rotorgarne, TPI, 41, 1986, 3, 238
- Rieter brochure

ENERJİ ÜRETİMİNDE KESİN ÇÖZÜM BOL YEDEK PARÇA, GÜÇLÜ SERVİS

ÜRETİM PROGRAMI: 3 - 1500 kVA GÜÇLERDE

- DİZEL ELEKTROJEN GRUPLARI ● SEYYAR ELEKTROJEN GRUPLARI
- ALTERNATÖRLER ● TÜRBİN - JENERATÖR GRUPLARI
- FREKANS KONVERTÖRLERİ ● AYDINLATMA SETLERİ
- ELEKTRİK ve DİZEL MOTORLU KAYNAK JENERATÖRÜ
- VDE 0530 ● TSE BELGELİ

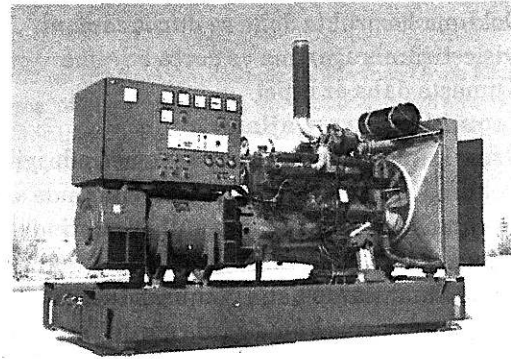

İŞBİR ELEKTRİK SANAYİ A.Ş.

GENEL MÜDÜRLÜK
Atatürk Bulvarı No. 85/5
Kalaçlar Han Kat 3
Kızılay / ANKARA
Tel : (4) 1331628 - 1317700
Telefax : (4) 1351223
Telex : 43617 kkgv tr.

FABRİKA (MERKEZ)
Yeni İzmir Yolu Çayırhisar Mevkii
P.K. 146 - 10050 BALIKESİR
Tel : (661) 19870 (3 Hat)
43560 (3 Hat)
Telefax : (661) 17120
Telex : 58188 isge tr.

İRTİBAT BÜROSU
Barbons Bulvarı İba Blokları
No: 16/1 Daire 8
80700 Balmumcu / İSTANBUL
Tel : (1) 1669403 - 04
Telefax : (1) 1728083
Telex : 18938218 Jen İst.
Teletex : 938218 Jen İst.

Dizel Elektrojen Grubu

Dizel Motorlu Kaynak Jeneratörü

1990 Ağustos ayının başından beri yükselen petrol fiyatları ekonomimizde toplam arzın düşmesine neden olmuş ve bunun sonucu olarak Türk ekonomisinde bir arz enflasyonu olgusu ortaya çıkmıştır. Bu sırada fiyatlar yükselirken istihdam düzeyinde de bir düşme olmaktadır.

THE EFFECTS OF BAY CRISIS ON TURKISH ECONOMY

Oil price increses since the beginning of the August 1990, that reduces aggregate supply, causes in the Turkish economy a supplş-side inflation and also wousons the trade-off between unemployment and inflation.

1. GİRİŞ

1990 yılı 2 Ağustos'unda Irak'ın Kuveyt'i işgali bir yandan petrol fiyatlarının yükselmesi, öte yandan da ülkemizin Irak ve Kuveyt gibi dış pazarlarının kaybı ve gelişmiş ülkelerde petrol şokunun neden olacağı etkilerin ülkemiz ekonomisine yansması, bunun gibi bir dizi etkinin analizi ülkemiz ekonomisinde olaylara iyi teşhis koymak açısından bir zorunluluktur.

Konuyu daha iyi kavrayabilmek için önce 1990 yılı başında Türk ekonomisiyle ilgili amaçların neler olduğunu görelim:

- 1990 yılı başında kamu otoritelerince enflasyonun düşürüleceği ilan edilmiştir.

- Merkez Bankası da çeşitli para tanımlarına göre parasal büyümelerin üst sınırını belirlemiştir.

- İster bilinçli olarak, isterse Merkez Bankası rcervlerindeki bir artışa bağlı olarak aşırı değerlendirilmiş Türk Lirası politikası izlenmektedir.

Şimdi ülke ekonomisinin bu amaçlara ne denli uygun geliştiğini bazı göstergelere bakarak görebiliriz.

2. GÖSTERGELER

Tablo 1'den görüleceği gibi;

2.1. Toptan Eşya Fiyatları

1990 yılı başından 1990 Ağustos ayına kadar düşme eğilimindedir. 1990 Ağustos ayında itibaren önemli artış eğilimine girmiştir. Son aylarda bir miktar düşme gözlenmektedir.

2.2. Perakende Eşya Fiyatları

Toptan eşya fiyatlarıyla paralel bir gelişme göstererek Ağustos 1990'a kadar düşmüş hatta Temmuz 1990'da eksi değer almıştır. Ağustos 1990'dan itibaren

perakende eşya fiyatlarında önemli bir artış gözlenmektedir. Nitekim Eylül 1990'da tüketici fiyat endeksleri %8.7 artışla rekor kırmıştır.

2.3. TL'nin Yabancı Dövizlere Karşı Değeri

Yabancı dövizler enflasyon oranının altında değer kazanmış ya da TL yabancı dövizlere karşı enflasyon oranında değer kaybetmemiştir. Bunun bir diğer anlamı, TL yabancı paralar karşısında değer kazanmıştır.

2.4. Para Stokunda Gelişmeler

Emisyon hacmi, parasal taban, M_1 ve M_2 para tanımları çerçevesinde parasal gelişmeler gözlemlendiğinde bu değişkenlerin parasal program çerçevesinde artış gösterdiğini görüyoruz. Ancak özellikle eylül ve ekim ayları rakamlarına baktığımızda para stoku rakamlarında önemli düşüşlerin olduğunu görüyoruz (Tablo 1 ve 2).

3. PETROL FİYATLARINDAKİ YÜKSELMENİN EKONOMİ ÜZERİNDEKİ GENEL ETKİSİ

3.1. Arz Şoku

Körfez krizine bağlı olarak petrol fiyatlarındaki yükselme ve yükselmeyi diğer mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki yükselmenin izlemesi gerek ülkemiz gerekse diğer ülkelerde bir Arz Şoku etkisi yaratmıştır. Bunun sonunda ekonomide fiyatlar genel düzeyi yükselirken üretim ve istihdamda düşüşlerin olacağı beklenmelidir.

Nitekim petrol fiyatlarındaki artışlarla başlayan arz şokuna karşılık perakende ve toptan eşya fiyatlarında eylül ve ekim aylarında gözlenen yüksek artış yerini biraz da olsa azalmaya bırakmıştır.

Bu sırada ekonomideki mevcut reel para stoku fiyat artışları karşısında bir miktar küçülmüştür. Bu duruma ilave olarak Merkez Bankası emisyon hacmindeki ve parasal tabandaki artışı çok düşük tutmuştur.

Böylece bir likidite darlığı sorunu ortaya çıkmıştır.

Öte yandan ülkemizde iş dünyası açısından para stoku tanımına baktığımızda, özellikle vadeli çek kullanımının yaygın olduğunu görüyoruz. Çek - vadesiz mevduat ilişkisi aslında M_1 para tanımı çerçevesinde ele alınabilir. Ne var ki ülkemizde çek, senet gibi işlev yaptığından M_3 para tanımı içinde yer almaktadır. Özellikle kriz dönemlerinde ya da Merkez Bankasının emisyon hacmini ve parasal taban miktarını kısıtlaması ve gözle-

Tablo 1.

	Toptan Eşya Fiyatları		Perakende Eşya Fiyatları	Dolaşımdaki Para	Parasal Taban	M ₁	M ₂	Dolar TL	TL Mark	Ham petrolün İthalata Oranı	Ham petrolün İhracata Oranı	\$/Ton
	Özel	Kamu										
OCAK	4.9	4.4	3.8	1.4	3.7	2.4	4.5	0.8	3.7	17.1	25.8	153
ŞUBAT	7.0	5.5	4.4	5.4	-0.7	-0.6	1.8	2.1	2.9	15.3	23.4	149
MART	3.2	3.6	5.2	4.6	2.1	3.4	2.9	3.2	1.6	17.8	31.0	140
NİSAN	2.5	3.1	6.6	12.1	7.8	8.6	4.7	2.0	2.9	15.8	23.7	131
MAYIS	2.7	2.3	3.1	0.5	2.0	3.3	2.6	1.8	3.4	8.4	18.1	119
HAZİRAN	1.3	1.4	1.4	12.3	6.0	6.2	4.2	3.1	1.6	8.4	13.9	114
TEMMUZ	1.3	1.3	-0.9	7.2	9.2	7.7	4.9	1.4	3.8	13.7	26.8	118
AĞUSTOS	1.7	2.5	2.5	8.7	7.0	6.4	4.5	0.6	5.3	15.0	30.6	181
EYLÜL	3.3	5.2	8.7	0.6	2.0	2.1	2.3	1.4	1.5	20.0	34.7	240
EKİM	3.9	4.9	6.8	0.6	0.8	-0.3	2.7	0.9	3.8			
KASIM	4.9	3.8	5.0					1.2	3.9			
ARALIK		45.4	57.7		23							

nen ani fiyat artışları karşısında ekonomide reel para stokunun azalmasına neden olması, çek ve senet kullanımında iş dünyasını daha dikkatli olmaya, bunun için de riskli çekleri kabul etmemelerine, çek vadelerini kısaltmalarına neden olmuştur. Bunun sonucu olarak M₃ para arzında da önemli düşüşler olmuştur. Özellikle son aylarda protestolu senetlerin artması bunun bir göstergesidir.

İşte, özellikle M₃ para arzında rakamsal olarak ifade si güç olan ancak gözlemlenebilen bu gelişmeler ekonomide stagflasyon olayının en önemli göstergesidir.

3.2. Toplam Talepte Azalma : Talep Şoku

Daha önce de belirttiğimiz gibi Ağustos 1990'dan itibaren ekonomide fiyatlar genel düzeyinde bir yükselme olmuş ve bu durum reel para stokunu azaltıcı etki yapmıştır. Ayrıca Eylül ve Ekim 1990 yılı rakamlarından anlaşılacağı üzere başta dolaşımdaki para ve parasal taban rakamları olmak üzere parasal büyüklüklerin büyüme oranı önemli ölçüde düşürülmüştür. Örneğin dolaşımdaki para miktarındaki büyüme Temmuz 1990'da %7.2, Ağustosta %8.7 iken eylül ve ekim aylarında %0.6'ya düşürülmüştür.

Böyle bir politikanın etkileri para politikasının ekonomi üzerindeki etkileri gecikmeli olarak ortaya çıktığından (gelişmiş ülkelerde 6 ay ile 24 ay arasında) bunun ülkemizde 3 ay olduğunu düşünürsek Aralık 1990 ve Ocak 1991'den itibaren hissedilebileceğini söyleyebiliriz.

Nitekim piyasada indirimli satışların 1990'lı yılların kasım-aralık ayında başlamış olması bir gösterge olarak görülebilir.

Körfez krizi tüketicilerin beklentilerinin de değişmesine neden olmuştur. Son aylarda kişiler olası bir savaş tehlikesi nedeniyle bazı zorunlu olmayan harcamalarını ertelemek yoluna gitmiştir. Bu da bazı mallara yönelik talepte bir düşüş yaratmıştır.

3.2.1. Üreticilerin Üretimlerini Kısması ya da Kompozisyonunu Değiştirmesi

Ekonomide çıkan talep yönündeki olumsuz baskılar üreticilerin üretimleri üzerinde olumsuz etki yapmaya başlamıştır. Özellikle beklentilerini normal ekonomik gidişe göre ayarlayan ve mali gücü fazla olmayan işletmeler borçlarını ödeyemez, alacaklarını toplayamaz duruma gelmişlerdir ya da gelebilirler. Bu durumda bazı

hukuki durumlar ortaya çıkabilir.

3.2.2. Arz ve Talep Şoklarının Olumsuz Etkileri ve Stagflasyon

Körfez krizine ve petrol fiyatlarındaki yükselişe bağlı olarak meydana gelen arz ve talep şokları ekonomimiz üzerinde stagflasyonist bir etki yararmaktadır. Bunun anlamı ise üretimin bir miktar düşeceği, işsizlik oranının yükseleceğidir.

Tablo 2. Para Arzı

	Dolaşımdaki Para	Vadesiz Mevduat	M ₁	Vadeli Mevduat	M ₂
1990 I	7336	11353	18689	29861	48550
II	7736	10848	18584	30846	49430
III	8090	11124	19215	29464	50899
IV	9074	11797	20871	32430	53301
V	9120	12438	21558	33178	54736
VI	10244	12653	22897	34185	57082
VII	10987	13676	24663	35264	59927
VIII	11953	14285	26238	36403	62641
IX	12036	14763	26799	37329	64128
X	12111	14608	26719	39152	65871

3.3. Cari Hesap Bilançosu ve Döviz Kuru Üzerindeki Etkiler

Körfez krizine ve petrol fiyatlarındaki artışa bağlı olarak ihracatın azalması (körfez ülkelerine yönelik) ithalatın pahalılaşması, cari hesap bilançosunun (ödemeler dengesinin) açık vermesine ya da verilecek açığın büyümesine olumsuz yönde etki yapmaktadır. Nitekim cari hesap bilançosu açığının tahmini olarak 9 milyar dolara yükseldiği gözlenmektedir.

3.4. Aşırı Değerlendirilmiş TL Politikasından Sapma Olasılığı Döviz Makasının Açılması ve Daraltılması

Ülkemizde 1989 yılı ortalarından beri aşırı değerlendirilmiş TL politikası hem bilinçli olarak hem de döviz rezervlerimizdeki bir atışın sonucu olarak uygulanagelmıştır. Nitekim Tablo 1'e bakıldığında TL'nin ABD doları ve Alman markına karşı değer kaybı enflasyon oranının altındadır. O Halde ülke içinde enflasyonun hesapta olmayan nedenlerle yükselmesi Devaluasyona neden olabilir.

Kuşkusuz böyle bir politikanın (aşırı değerlendirilmiş TL) ülkemiz ekonomisini etkileyen iki yönü vardır.

- İhracat üzerinde olumsuz etki yapmaktadır. Çünkü içeride her gün pahalılaşan mallarımızın dış ülkelere satışı güçleşmektedir.

- Enflasyon üzerinde olumlu etkisi vardır. Çünkü ithal malları giderek ucuzlamaktadır.

- Sanayileşme ve kapasite yaratımı üzerinde olumlu etkileri vardır. Giderek ucuzlayan ithalat ülkemizde yeni kapasitelerin yaratılmasına katkıda bulunmaktadır.

4. KÖRFEZ KRİZİNİN DİĞER ÜLKELER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN TÜRK EKONOMİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

4.1. Irak ve Kuveyt gibi dış pazarların devre dışı kalması bir yandan bu ülkelere yönelik ihracat gelirlerimizi azaltırken, öte yandan ihracatı yapılmayan malların ülke içinde pazarlanması bazı tarım, gıda ve giyim eşyalarının fiyatlarının genişlemesine ya da geçen yıllara göre yerinde saymasına neden olmuştur.

4.2. Ülkemizin sıcak savaş bölgesine yakınlığı turizm sektörünü olumsuz yönde etkilemiştir. Bu durumda iç turizme yönelik çalışmalar fiyatların düşürülmesine neden olmuştur.

4.3. Petrol fiyatlarındaki artışın ithal ettiğimiz mallara yansması ithal edilmiş enflasyon olgusu yaratmaktadır.

4.4. Petrol fiyatlarının yükselmesi, petrol faturamızın yükselmesine neden olmuştur. Nitekim Tablo 1'den de görüleceği üzere petrol girdilerimizin gerek ihracata, gerekse ithalata oranı yükselmiştir.

5. PETROL KRİZİNİN DÜNYA EKONOMİSİ ÜZERİNDE YAPTIĞI ETKİLERİN TÜRK EKONOMİSİNE YANSIMASI

5.1. Körfez krizinin neden olduğu petrol fiyatlarındaki artış dünyada bir likidite sorunu yaratacaktır. Özellikle tüm dünyada petrol ve türevlerinin fiyatlarının yükselmesi dünya ticaretinde kullanılan paraların yetersiz kalmasına neden olmuştur. Kuşkusuz bundan en fazla karlı çıkan ülke ABD'dir. Çünkü ABD doları dünya ticaretinde en fazla kullanılan para durumundadır. Bu durumda ABD ödemeler bilançosu açıklarını kolayca karşılayabilir.

- Ancak bu arada yaşanacak likidite krizi nedeniyle ülkemiz kolaylıkla bulduğu dış finansman kaynaklarını bulamayabilir.

- Daralan likidite euro-piyasalarda faiz oranlarının yükselmesine neden olabilir ve bunun sonucu olarak sürdürülen parasal program çerçevesinde yurt içi faiz oranlarının yükseltilmesi gündeme gelebilir.

- Dış kredi bulunması zorlaşabilir. Dünya çapında bir yandan likiditenin daralması öte yandan petrol üreten ülkelerde biriken atıl fonların devreye sokulması için geçecek zaman böyle bir olguyu gündeme getirebilir.

5.2. 1990'lara doğru dünyada petrol fiyatları nispi olarak ucuzlamıştır. 1980 yılında yaşanan ikinci petrol şokundan günümüze kadar dünya petrol fiyatları bazı iniş ve çıkışlar gösterse de oldukça sabit kalmıştır. Oysa bu arada diğer mal ve hizmetlerin fiyatları yükselmiştir. Ayrıca dolar değer kaybetmiştir (Tablo 3). Bu durumda görece olarak ucuzlayan petrol fiyatlarının bir gün zamlanması kaçınılmazdır. Bu bakımdan körfez

krizi bahane olmuştur diyebiliriz. Çünkü er ya da geç petrol fiyatlarında bir yükselme olacaktı.

Tablo 3. Dolar/DM

1981	2.25
1982	2.43
1983	2.55
1984	2.84
1985	2.94
1986	2.17
1987	1.80
1988	1.75
1989	1.88
1990 Ocak	1.69
1990 Kasım	1.49

6. KÖRFEZ KRİZİNİN ÜLKEMİZ EKONOMİSİ ÜZERİNDE MUHTEMEL BAZI OLUMLU ETKİLERİ

6.1. Enflasyon Üzerinde Olumlu Etki

Ülkemizde yaşanan enflasyonist baskıların kaynakları arasında beklentisel enflasyon ve mark-up enflasyon olgusu şimdilik kılık değiştirmiş görünmektedir.

Petrol fiyatlarındaki artış bir arz şoku yarattığı için, mark-up fiyatlar ve enflasyon beklentileriyle özel sektörün arz şokuna benzer etkiler taşıyan davranışlarında bir yavaşlama ya da ertelenme söz konusudur.

Özel sektör kar marjlarını düşürerek satışlarını artırma yoluna gitmesi olgusu söz konusudur. Bunda ülkemizde gözlenen aşırı kar elde etme güdüsünü azaltıcı etkinin ortaya çıktığını söyleyebiliriz.

Gerek işverenlerin, gerekse tüketicilerin savaş beklentilerinin enflasyon beklentilerinin yerini alması beklentisel enflasyon olgusunu zayıflatmıştır. Önümüzdeki aylarda bu olgunun iyi değerlendirilmesi enflasyonun aşağıya çekilmesi için büyük bir avantaj sağlayabilir.

6.2. Dış Ticaret Üzerinde Olası Olumlu Etki

Ortadoğu pazarlarında meydana gelen daralma ülkemiz ihracatçıların kuzeyimizdeki ülkelere yönelmelerine olanak verebilir.

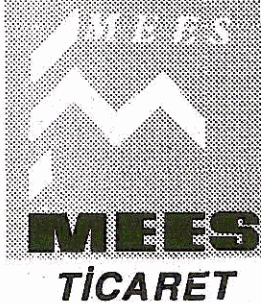
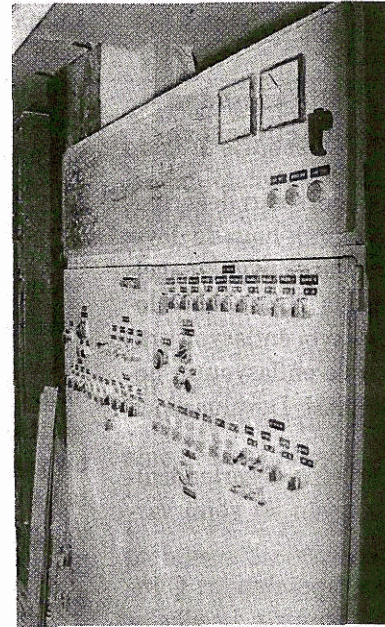
6.3. Ülkemizde rantabl olmayan petrol rezervleri rantabl haline gelebilir

6.4. Kaynak kullanımında emek yoğun tekniklere dönüşülebilir.

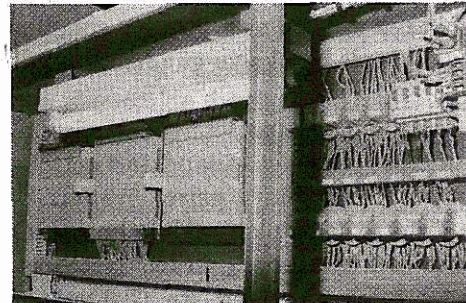
ELEKTRONİK SANAYİNDE GÜÇLÜ İSİM

ÜRETİM KONULARIMIZ:

- DC Motor Sürücüleri
4 Bölge; 1 MWATT'a kadar
Kontrol Sistemleri
- AC Motor Sürücüleri
20 Kwatt'a kadar (PWM)
- Akü Şarj Cihazları
(100 A'e kadar)
- Programlanabilir
Dijital Uzunluk Ölçerler
- PLC Uygulamaları
(Proses Kontrol)
- Mühendislik Hizmeti

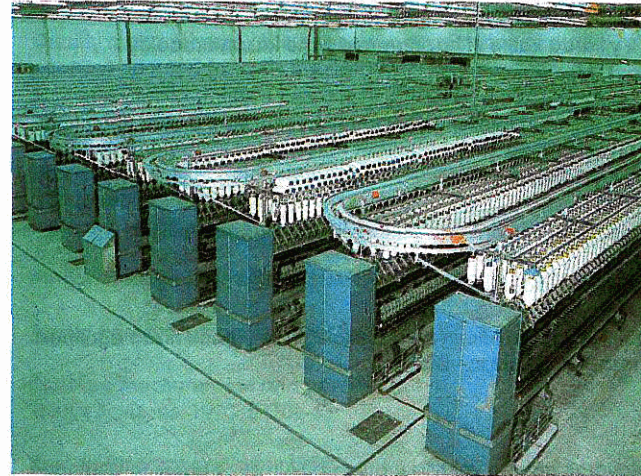
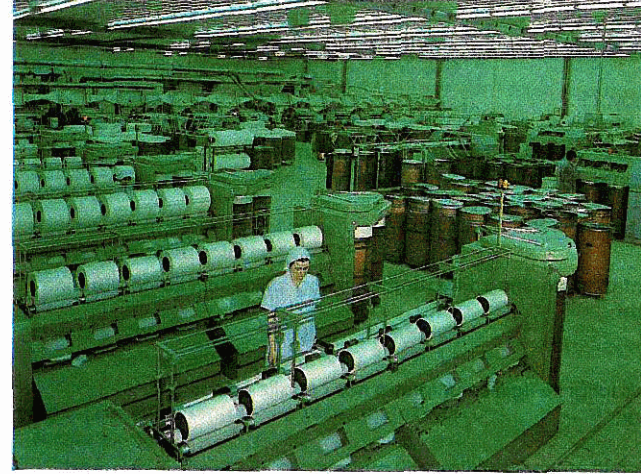
MEES Modern Endüstriyel Elektronik Sanayii
Satış Merkezi: Ahmet Hamdi Tanpınar Cad. Elektronik Pasajı No: 12
Tel: 21 51 67 BURSA
Atölye: Elmasbahçeler Sabunevi Sok. No:1 Tel:1505 80 Fax:157389 BURSA

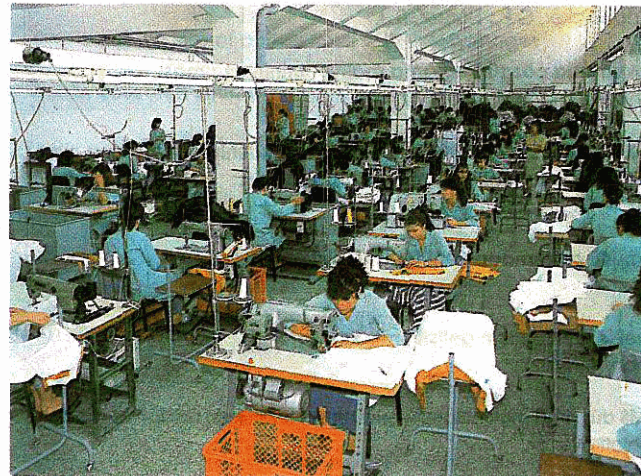
FİRMA TANITIM

Tac Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Fatih Cad. No:93 35090 Çamdibi-İZMİR
Tel: (9-51) 35 07 00-10 Hat Fax: (9-51) 16 04 95

1952 yılında 12.230.000.000 TL sermaye ile İzmir'de anonim şirket olarak kurulan firma, pamuk ipliği, dokuma, boyama ve konfeksiyon ünitelerinden oluşmaktadır. Günde yaklaşık 14 ton pamuk işlenen bu tesislerde Ne 12'den Ne 50'ye kadar pamuk ipliği üretilmektedir. Yıllık üretimi pamuk ipliğinde 2469 ton/yıl, 90 cm ve 150 cm eninde olmak üzere dokumada 8.401.110 m/yıl poplin, konfeksiyonda 288.000 adet/yıl gömlek üretilmektedir. Geniş kapasite ve modern tesislere sahip olan boyama ünitesinde günde 100.000 metre kumaş işlem görmekte, ayrıca bu ünite de fason üretimde yapılmaktadır.

Firma üretimini iç ve dış pazarlarda satmaktadır. Firma bünyesindeki satış birimlerinde Avrupa ülkelerine yaptığı ihracat 12.000.000 \$ ve yıllık ihracat geliri 30.000.000.000 TL'dir. Toplam satış hacmi 110.000.000.000 TL olan firmanın, 80.000.000.000 TL'lik iç pazar payı vardır.

Kapasite ve teknoloji seviyesi yüksek olan bu firmada toplam 1619 personel çalışmaktadır. İhracattaki kotalar, döviz kurlarındaki artış oranı, finansman faizlerinin yüksekliği ve ihracatta tamamen firma olanaklarıyla sınırlı kalmanın yarattığı sorunlar firmanın gündemindeki problemlerdir.